

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Кафедра соціальних технологій

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

О.М. Котикова

«___»_____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«БАКАЛАВР»

Тема: «СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПІДЛІТКАМИ, ЯКІ СХИЛЬНІ ДО
ЗЛОВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЕМ»

Виконавець: Ковальчук Аліна Анатоліївна

Керівник: кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри соціальних
технологій Прожога Ірина Валентинівна

Нормоконтролер: _____ Н.Є. Новікова

Київ - 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра соціальних технологій
Спеціальність 231 «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Котикова О.М.

_____ 2023 р.
« _____ » _____

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Ковальчук Аліна Анатоліївна

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Соціальна робота з підлітками, які схильні до зловживання алкоголем» затверджена наказом ректора від «10» травня 2023 р. № 666/ст.
2. Термін виконання роботи: з 08. 05. 2023 р. по 25. 06. 2023 р.
3. Вихідні дані до роботи: літературні джерела з соціальної роботи, психології, соціальної педагогіки, соціальної психології, соціології, психології сім'ї, аналіз зарубіжних та вітчизняних підходів до профілактики підліткового алкоголізму, підбір профілактичних методів.
4. Зміст пояснювальної записки: вступ, розділ 1 «Теоретичні засади зловживання легких алкогольних напоїв підлітками», розділ 2 «Соціальна робота з профілактики алкоголізму серед підлітків, та досвід реалізації профілактичної роботи з попередження вживання легких алкогольних напоїв», висновки, список використаних джерел.

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстрованого) матеріалу: презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді.

6. Календарний план-графік.

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Обрання теми та наукового керівника кваліфікаційної роботи	Квітень 2023	
2.	Затвердження теми кваліфікаційної роботи	Травень 2023 р.	
3.	Визначення актуальності та стану проблеми, яка досліджується	Травень 2023р.	
4.	Теоретичний аналіз літератури	Травень 2023р	
5.	Зібрання необхідних матеріалів та попереднє дослідження	Квітень-травень 2023 р.	
6.	Написання кваліфікаційної роботи	Травень-червень 2023р.	
7.	Проведення дослідження	травень 2023 р.	
8.	Подання готової кваліфікаційної роботи на розгляд керівнику	Червень 2023 р.	
9.	Доопрацювання кваліфікаційної роботи, отримання відгуку керівника, рецензії	Червень 2023 р.	
10.	Проходження попереднього захисту	15.05.2023 р.	
11.	Захист кваліфікаційної роботи	20-22.05.2023 р.	

7. Дата видачі завдання: « »__ 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Прожога І.В.
(підпис керівника) (П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Ковальчук А.А.
(підпис випускника) (П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи: «Соціальна робота з підлітками, які схильні до зловживання алкоголем» 39 сторінок, 32 використаних джерел.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПІДЛІТКАМИ, ЯКІ СХИЛЬНІ ДО ЗЛОВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЕМ,

Об'єктом дослідження профілактика вживання підлітками легких алкогольних напоїв.

Предметом дослідження соціальна робота з підлітками які схильні до зловживання алкоголем.

Мета: дослідження алкогольної залежності серед підлітків та соціальна робота як профілактика запобігання вживання алкогольних напоїв.

Завдання:

На основі вивчення науково-методичної літератури з даної проблеми:

1. Розкрити основні прояви адикцій у поведінці підлітка схильного до вживання слабоалкогольних напоїв;
2. Проаналізувати причини виникнення у підлітків схильності до вживання спиртного;
3. Розробити тренінгову програму з профілактики вживання слабоалкогольних напоїв підлітками.

Методи дослідження:

Теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, систематизація, теоретичний аналіз соціально-педагогічної літератури, аналіз практичного досвіду роботи соціальних педагогів, систематизація і узагальнення отриманої інформації);

Емпіричні методи (анкети, спостереження, методи математичної статистики призначені для діагностики ставлення та схильностей до вживання легких алкогольних напоїв та аналізу отриманих результатів.

Гіпотеза: своєчасно, кваліфіковано проведена профілактика підліткового алкоголізму, сприяє зниженню алкогольної тенденції в сучасному суспільстві.

Наукова новизна дослідження: Продемонструвати обізнаність молоді щодо особливостей та мотивації переважного вживання легких алкогольних напоїв та негативних наслідків їх систематичного вживання. Вперше розроблено просвітницьку модель профілактичних заходів щодо вживання легких алкогольних напоїв серед молоді з урахуванням місцевої специфіки.

Практичне значення: значення отриманих результатів полягає в тому, що матеріали даної роботи, висновки можуть бути використані в якості теоретичної основи для розробки лекцій та практичних занять при проведенні профілактичного тренінгу вживання легких алкогольних напоїв в підлітковому середовищі для майбутніх соціальних працівників.

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗЛОВЖИВАННЯ ЛЕГКИХ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ ПІДЛІТКАМИ.....	6
1.1. Алкоголізм як суспільне явище десоціалізації особистості.....	6
1.2. Причини вживання підлітками легких алкогольних напоїв.....	10
1.3. Методологічні основи соціальної роботи профілактики алкоголізму у підлітковому середовищі.....	13
Висновки до першого розділу.....	20
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПРОФІЛАКТИКИ АЛКОГОЛІЗМУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ ТА ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВЖИВАННЯ ЛЕГКИХ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ.....	22
2.1. Закордонний досвід профілактики підліткового алкоголізму.....	22
2.2. Профілактика вживання підлітками легких алкогольних напоїв методом тренінгових технологій в соціальній роботі.....	25
2.3. Розробка тренінгового заняття «Профілактика вживання легких алкогольних напоїв в підлітковому середовищі».....	28
Висновки до другого розділу.....	35
ВИСНОВКИ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40

ВСТУП

Однією з найсерйозніших проблем сучасності є надмірне вживання легкоалкогольних напоїв серед молоді. Це соціальне явище має свою динаміку та закономірності розвитку. Споживання алкоголю було поширеним явищем у більшості країн протягом століть. Вік, у якому молоді люди починають пити, залежить від країни, соціального середовища, етнічних традицій і культурного походження, але найчастіше це відбувається в підлітковому або «ранньому дорослому віці».

Питання споживання алкоголю протягом багатьох років досліджували вчені з різних країн, такі як: Н. Анісімов, О. Балакіреєв, С. Гарницький, Н. Максимова, А. Маюров, А. Капська, О. Пилипенко, О. Яременко та багато інших.

На жаль, вікова категорія дітей, які сьогодні пробують алкогольні напої, стає все молодшою. З кожним роком проблема алкоголізму серед підлітків загострюється. Все більше неповнолітніх переймають ці звички зі школи. Шкідливі звички, такі як вживання алкоголю, сьогодні стають все більш поширеними серед підлітків.

Необхідність дослідження даної проблеми визначається даними соціологічних опитувань, які характеризуються такими показниками:

Не вживають міцних алкогольних напоїв менше 55% молодих людей, вино – менше 40%, легкі алкогольні напої – менше 30%. Існують певні гендерні відмінності у вживанні алкоголю: менше 23% молодих людей практично не вживають алкоголь, порівняно з 36% молодих жінок, які вживають його.

До слабоалкогольних напоїв зараз тягнеться переважно молодь. Майже чверть (23%) молодих людей п'ють пиво щотижня, насторожує, що більше 6% п'ють пиво щодня. Опитування підлітків віком від 13 до 17 років показало, що 89% респондентів хоча б раз у житті вживали алкогольні напої, а 60% вживали алкоголь протягом останніх 30 днів. У віці від 20 до 14, 27, 31 і від 36 до 14 років дозволено пити щотижня. - 17 років. Сільська молодь п'є менше. Загалом можна говорити про високий рівень споживання алкоголю серед молоді в Україні. [5]

За даними європейського опитування учнівської молоді «ESPAD» проведеного Українським інститутом соціологічних досліджень ім. Яременко, переважна більшість опитаних представників молодого покоління України має досвід знайомства з алкогольними напоями, причому активне вживання алкоголю збільшується в міру дорослішання підлітків і притаманне як хлопцям, так і дівчатам.

Реальним виходом із цієї ситуації сьогодні є активне залучення до профілактичної роботи соціальних педагогів, соціальних працівників, психологів загальноосвітніх шкіл, інших освітян, батьків. Залучення фахівців до профілактики дасть найбільшу можливість підтримувати постійний контакт з дітьми, впливати на їхню свідомість, поведінку, розвиток, світогляд, спостерігати ті поведінкові відхилення (чи встановлювати норми), до яких батьки зазвичай не можуть торкнутися, формувати правильні. Ставлення учнів до особистого здоров'я.

Мета наукової роботи: дослідження алкогольної залежності серед підлітків та соціальна робота як профілактика запобігання вживання алкогольних напоїв.

Завдання:

На основі вивчення науково-методичної літератури з даної проблеми:

1. Розкрити основні прояви адикцій у поведінці підлітка схильного до вживання слабоалкогольних напоїв;
2. Проаналізувати причини виникнення у підлітків схильності до вживання спиртного;
3. Розробити тренінгову програму з профілактики вживання слабоалкогольних напоїв підлітками.

Об'єкт дослідження: профілактика вживання підлітками легких алкогольних напоїв.

Предмет: соціальна робота з підлітками які схильні до зловживання алкоголем.

Методи дослідження:

Теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, систематизація, теоретичний аналіз соціально-педагогічної літератури, аналіз практичного досвіду роботи соціальних педагогів, систематизація і узагальнення отриманої інформації);

Емпіричні методи (анкети, спостереження, методи математичної статистики призначені для діагностики ставлення та схильностей до вживання легких алкогольних напоїв та аналізу отриманих результатів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що матеріали даної роботи, висновки можуть бути використані в якості теоретичної основи для розробки лекцій та практичних занять при проведенні профілактичного тренінга вживання легких алкогольних напоїв в підлітковому середовищі для майбутніх соціальних працівників.

Апробація основних положень і висновків дослідження здійснювалась так: виступ «Соціально-психологічні захисти у підлітків із різною мотивацією вживання алкоголю» на Міжнародній науково-практичній конференції «ПОЛІТ.СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ». Конференція відбулась 4-7 квітня 2023 року в Національному авіаційному університеті.

Публікації: Соціально-психологічні захисти у підлітків із різною мотивацією вживання алкоголю. ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XXIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених: [у 2-х т.]. – Т. 1 (м. Київ, 04-07 квітня 2023 р.) / [ред. кол.: Н.В. Ладогубець, А.М.Кокарева та ін.]; Національний авіаційний університет. – К.: НАУ, 2023. – 231-232 с.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Список використаної літератури містить 32 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗЛОВЖИВАННЯ ЛЕГКИХ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ ПІДЛІТКАМИ

1.1. Алкоголізм як суспільне явище десоціалізації особистості

Алкоголізм - це зловживання алкоголем. Проте зрозуміло, що зловживання могли бути іншими. Одним з варіантів є ситуативний алкоголізм, який незмінно призводить до залежності, а також симптоми хронічного алкоголізму (гострі та хронічні симптоми включають лихоманку, галюцинації тощо).

Одним із найбільш тривожних і небезпечних соціальних проявів цієї проблеми є зловживання алкоголем серед дітей та молоді. Етнічні традиції пиття, нескінченна реклама пива, неконтрольований потік інформації – усе це відіграє свою роль у формуванні алкоголізму у підростаючого покоління.

Регулярне або систематичне вживання алкогольних напоїв може призвести до появи «синдрому алкоголізму», тобто алкогольної залежності, що призводить до фізичної та психологічної залежності та соціальної деградації особистості. [14]

З огляду на це, у кожного свої потреби щодо вживання алкоголю. Алкоголь може виконувати ритуальну функцію, яка пов'язана із засвоєнням соціальних цінностей, традицій, норм поведінки, у тому числі святкуванням різноманітних подій у родині.

На соціальному рівні алкоголь виконує такі функції: спілкування, рекреацію, адаптаційну адаптацію.

Комунікативна функція алкоголю полягає в полегшенні комунікативного процесу під впливом алкоголю. За словами підлітка, це стало в нагоді на дискотеці.

Рекреаційний ефект вина полягає в тому, що воно дає можливість з користю провести вільний час і дати дітям можливість «відпочити». Зазвичай це для дітей, які не знають, як проводити вільний час.

Адаптивне функціонування алкоголю базується на домінуючих видах діяльності – особистісно орієнтованому спілкуванні з однолітками. Алкоголь допомагає спілкуватися з однолітками.

Опитування підлітків показує, що лише 20% респондентів можуть протистояти пропозиціям і думці однолітків, а 60% з них починають випивати серед однолітків для спілкування. На індивідуально-психічному рівні для підлітків велике значення мають такі функції: демонстративна, компенсаторна, відволікаюча, розслаблююча, ейфорійна. Його демонстраційна функція відображається у зростанні ознак у свідомості неповнолітніх. Часто пияцтво і куріння є обов'язковими атрибутами дорослого життя, тому дорослим у спілкуванні з дітьми шкільного віку важливо підкреслювати справжні якості – вміння відповідати за власні вчинки, вміння відповідати за свої вчинки.

Компенсаторна функція виступає як психозахисна, оскільки алкоголь створює ілюзію задоволення потреб, оскільки алкоголізм спостерігається у підлітків, які не звикли долати труднощі або схильні до замкнутості. Крім того, алкоголь іноді виступає засобом психологічної рівноваги, і тоді випивка виникає «з туги, з туги». Вживання алкоголю може створити відчуття безпеки, особливо у неврівноважених підлітків. Але все навпаки, і коли дія алкоголю минає, всі проблеми навалюються з ще більшою силою.

Розслаблююча дія алкоголю проявляється при неправильній організації життєдіяльності, тобто перевантаженнях і втомі через неправильний відпочинок і роботу. Розвиток належних методів відпочинку та розслаблення може призвести до вживання та зловживання алкоголем і навіть може призвести до глибокої залежності від алкоголю.

Ейфорична функція алкоголю полягає в бажанні безпеки, безпеки та стані задоволення без причини. Це частіше зустрічається серед надто щасливих підлітків, розпещених дітей, достатньо багатих дітей. Ця функція має деякі відгомони адаптаційної та рекреаційної функцій, але це не применшує її значення. [11]

Про високий ріст статистичних даних із зловживання алкоголем свідчать дослідження різних років. Як свідчать закордонні дослідження, захопленість

алкоголем переживають 90% підлітків-старшокласників в США. Так, групу ризику складають 54% за дослідженнями Guo J., Collins L.M., Hill K., Hawkins J.D. (2000 рік). У Монреалі (Канада) опитування Гадіріана О.М. у 2000 році довело, що 6 % дітей вживають алкоголь більше 10 разів на тиждень. У коледжах Англії діагностована залежність від алкоголю у 6 % підлітків (Knight J.R. et al., 2002).

Хоча в Україні існує територіальна структура зловживання алкоголем, безперечно, що алкоголь є обов'язковою умовою офіційних прийомів, важливих національних та сімейних святі вирішення різноманітних проблем. Однак це явище зловживання є негативним для суспільства ,адже 90% хуліганських дій та масових знущань відбуваються у нетверезому стані. У випуску київської обласної газети "Новадоба" (3.3.2020) зазначено, що Україна посідає перше місце за рівнем зловживання алкоголем серед дітей та має один з найвищих показників смертності в Європі.

При вивченні алкоголізму та його профілактики необхідно враховувати три групи показників у країні: 1)споживання алкоголю по відношенню до населення; 2)характерні моделі поведінки під час вживання алкоголю; 3)економічні збитки державі,спричинені зловживанням алкоголю у вихідні та святкові дні.

При вивченні алкоголізму у дітей необхідно враховувати регулярність прийому, тривалість сп'яніння, зв'язок з прийомом їжі та відпочинком. Вік, стать і соціальна приналежність також мають значення.

В Україні моделі споживання алкоголю переплітаються відповідно до економічних можливостей населення регіону. Хоча стан алкоголю не визначає стан алкогольної залежності, він служить допоміжним орієнтиром для оцінки проблеми. Але економічна, моральна та духовна ціна алкоголізму для суспільства очевидна.

Алкоголізм став невід'ємною частиною культури суспільства – це психосоціальна риса. У суспільстві вживання, а іноді і зловживання алкоголем посилюється і санкціонується через сприятливий психологічний фон, певну

легковажність і невизначеність ефектів, які дають підстави вважати алкоголь поширеним видом відпочинку.

Під дією алкоголю протікає дві стадії сп'яніння - ейфорія і депресія, причому невідомо, яка стадія є більш важкою в конкретній ситуації. Фармакологічний вплив алкоголю знижує здатність сприймати і засвоювати інформацію, послаблюється складність можливих проблем.

Ще одним важливим нюансом при зловживанні алкоголем є суб'єктивна оцінка потреби випити і стану сп'яніння, галюцинація навколишньої активності.

Кожен тип особистості має різне ставлення до частоти та кількості вживання алкоголю. Крім того, в кожному психологічному типі пияцтво і алкоголізм можна коригувати первинними і вторинними установками. Ми вважаємо, що це ускладнює роботу з алкоголіками і дає зрозуміти, що в цивілізованих країнах має бути контроль за кількістю купленого алкоголю та місцем його споживання.

Дуже вітається заборона на продаж алкоголю та тютюнових виробів особам, які не досягли 18 років. Проте, як свідчать спостереження, санкцій і покарань за випадки, коли підлітки мають намір купити алкоголь і продати його як продавці, недостатньо. Тобто в нашій країні дуже гостро постало інформування населення, формування особистісних цінностей, культури сім'ї, виховання проти вживання психотропних засобів, орієнтація батьків на активне та корисне сімейне дозвілля.

На даному етапі відомі два основних напрямки роботи: обмеження пропозиції алкоголю (зменшення продажів або виробництва, підвищення цін, жорсткі санкції для уникнення заборони тощо) та зміна вектора попиту (поліпшення соціально-економічних умов, підвищення культурного рівня), рівнів, усвідомлення шкоди алкоголю, формування безалкогольних стереотипів поведінки).

Обидва ці напрямки реалізуються в нашому сучасному суспільстві, але головна проблема полягає в тому, що ставлення до алкоголю відрізняється залежно від соціальної ролі, яку відіграє людина. У наступних підрозділах проаналізовано причини та наслідки алкоголізму серед дітей та молоді.

1.2. Причини вживання підлітками легких алкогольних напоїв

Рівень алкоголізму в українському суспільстві за останні роки значно зріс. Надмірне вживання алкоголю є не лише медичною, а й соціальною проблемою, інакше воно зруйнує майбутнє країни. Особливе занепокоєння викликає зростання вживання алкоголю неповнолітніми в останні роки.

Особливими споживачами алкогольних напоїв є підлітки. Зазвичай він не може ними користуватися, але насправді може. Підлітки і дорослі покупці поводяться зовсім по-різному. Це стосується типу та типу придбаних алкогольних напоїв, а також факторів, що впливають на їх споживання. За даними європейського опитування студентської молоді "ESPAD", найпопулярнішими серед підлітків є слабоалкогольні напої, їх вживають 62% респондентів.

Слабоалкогольні напої — це алкогольні напої із вмістом етилового спирту від 1,2 до 8,5 відсотка об'ємних одиниць та екстрактивних речовин не більш як 14,0 г на 100 см, виготовлені на основі водно-спиртової суміші з використанням інгредієнтів, напівфабрикатів та консервантів, насичені чи ненасичені діоксидом вуглецю.

Слабоалкогольні напої позиціонується як напій для підлітків, легка і модна, з різними смаками і доступною ціною, дуже приваблива в очах сучасних підлітків. Проблему споживання слабоалкогольних напоїв неповнолітніми загострюють деякі особливості підліткового споживача:

- 1) швидке звикання до спиртних напоїв. У підлітковому віці стійка алкогольна залежність розвивається у вісім разів швидше, ніж у дорослих;
- 2) злякисний перебіг хвороби;
- 3) Підлітки отримують великі дози алкоголю.

Є багато причин спробувати алкоголь вперше. Проте ми можемо простежити його характерні зміни з віком. До 11 років перше знайомство з алкоголем було або випадковим, «побалувавшись» вином «для апетиту», або дитина сама пробувала алкоголь з цікавості. У літньому віці це відбувається частіше з традиційних причин. «Свято», «сімейне торжество», «відвідувач»

тощо. І хоча це робиться за згодою батьків, такий спосіб залучення дітей у сімейне коло все одно небезпечний. Звичайно, вони це кажуть. «Річки починаються зі струмків, пияцтво — з чаші». «Незручно було спізнюватися до хлопців», «для умовлянь друзів», «для товаришування», «для хоробрості».

Дослідники виявили схожі мотиви вживання алкоголю підлітками: бажання слідувати традиціям і відчувати нові відчуття. Формуванню цих мотивів сприяють деякі особливості психіки неповнолітнього, прагнення дорослішати, бажання бути таким же, як інші, бажання наслідувати старших. Вікові особливості підлітків можуть частково пояснити, чому вони «сміливо» вживають алкоголь. [21] Ця мотивація пов'язана з відсутністю у неповнолітніх життєвого досвіду та знань. Інший можливий мотив - боротися з нудьгою. Пов'язаний з емоційним голодом. У підлітків цієї категорії значно знижений або втрачений інтерес до пізнавальної діяльності. Люди, які вживають алкоголь, рідко беруть участь у громадських справах. Значні відхилення спостерігаються і в організації дозвілля. Ці підлітки менше цікавилися художньою літературою, рідко брали участь у самодіяльності, рідко ходили в театр, втратили інтерес до серйозної музики та живопису. Таких підлітків не об'єднує корисна діяльність, а переважає «пусте проведення часу», що робить «нудну» групу сприятливим середовищем для вживання слабоалкогольних напоїв. Основна небезпека для незрілих особистостей, які вперше пробувають алкоголь, полягає в тому, що якщо підліток-алкоголік відчуває потяг, він або вона майже відразу потрапляє в залежність, навіть не встигнувши зрозуміти, як це з ними сталося. [9]

Причинами вживання легких алкогольних напоїв серед молоді є:

- сімейне неблагополуччя;
- позитивна реклама в ЗМІ;
- відсутність знань про наслідки вживання алкогольних напоїв;
- триматися подалі від проблем;
- індивідуально-психологічні особливості;
- самоствердження.

Однією з причин, чому молодь вживає безалкогольні напої, є її пасивне право на доросле життя. Вживання алкоголю серед підлітків вважається символом мужності та компетентності. Внутрішня психічна обмеженість, невміння самовираження в шкільному колективі спонукають підлітків до частого вживання алкоголю для самоствердження у вуличних товариських компаніях, що має згубні наслідки.

Поширеність алкоголю у фільмах, телешоу та рекламі збільшила привабливість алкогольних напоїв для молоді.

Деякі підлітки вживають алкоголь, щоб зняти напругу та неприємні переживання в родині чи шкільному колективі. Такі поведінкові стереотипи виникають, коли всі проблеми в житті вирішуються і створюються вживанням алкоголю.

Морально-емоційна сторона сімейних стосунків є найважливішою умовою морального становлення дитини. Характер цих стосунків є головним чинником сімейного щастя і нещастя і залежить від успіху чи невдачі сімейного виховання.

Існує кілька типів сімей, в яких діти починають вживати алкоголь частіше за інших.

1) Конфліктна сім'я. Коли сімейні стосунки будуються на змаганні, ізоляції та нервовому взаємодоповненні. У таких сім'ях сприйняття близьких спотворюється. Сім'ї схильні приписувати один одному негативні особистості та наміри. Щоб піти на поступки, діти починають вживати алкоголь.

2) Осиротілі сім'ї ведуть асоціальний спосіб життя з низьким матеріальним рівнем, поганими санітарними умовами та невпорядкованістю.

Така сім'я активно формує у дітей агресивно-оборонне ставлення до зовнішнього світу, так як весь час знаходиться в постійному конфлікті з навколишнім середовищем і соціумом. У таких сім'ях відсутній контроль за дитиною. Дитина відчуває себе в небезпеці в своєму будинку, де мала би відчувати себе більш захищеною, бачить невідповідність між тим, що говорять і що робиться в родині. У дітей і підлітків у неблагополучних сім'ях, як правило, не розвинена культура спілкування. Відсутність душевної близькості з

батьками і контактів з однолітками з благополучних сімей, некомунікабельність приводять до пошуку вуличної компанії, часто неоднорідної за віком, де підлітки мають реальні можливості для самоствердження і насамперед через залучення до алкогольних традицій компанії. [6]

Аналіз основних причин вживання алкоголю неповнолітніми показує, що більшість підлітків наслідують приклад старших (в тому числі батьків) і мають прагнення до самостійності та самовпевненості, напружену психологічну атмосферу, причиною чого є часті конфлікти. Важливо, що більшість старшокласників пізнали смак алкоголю вдома, а місце, де вони пили, згодом перетворилося на бізнес.

1.3. Методологічні основи соціальної роботи профілактики алкоголізму у підлітковому середовищі

Залучення дітей і молоді до вживання алкогольних напоїв визначається багатьма життєвими обставинами, внутрішніми та зовнішніми чинниками кожної особистості, що суттєво затрудняє роботу з профілактики алкоголізму та вживання алкоголю в цілому. Розглянемо суть профілактики з позиції різних наук.

Профілактика з позиції філософії – це попередження виникнення процесу, явища чи дії, у перекладі з грецької означає запобіжний.

У медицині цей термін розуміється як система науково обґрунтованих заходів, спрямованих на запобігання захворюванням, а також на зміцнення здоров'я. Профілактика захворювань має коріння ще у давніх цивілізаціях Стародавньої Індії, Риму, Греції, але науковий підхід до вивчення цього процесу розпочався у ХІХ столітті, саме у цей період з'являється розуміння значення профілактики і її зв'язку з медициною. У психології під профілактикою розуміють практичні дії. «Це система заходів, спрямованих на вивчення психічного впливу на людину, властивості її психіки та профілактику психічних і психічних захворювань». У Законі України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (2001 року) визначається термін «соціальна профілактика»

як вид роботи задля виявлення та запобігання поширення негативного соціального явища [17]. Дослідники Л.Т.Тюптя та І.Б.Іванова вважають соціальну профілактику технологією з комплексом взаємопов'язаних заходів [15]. Згідно праць В.М.Оржеховської, профілактика може бути первинною, вторинною і третинною.

Соціально-педагогічна профілактика - це система соціально-педагогічних заходів, спрямованих на створення оптимальних соціальних умов для розвитку дітей і підлітків та сприяння прояву різних видів активності (за Овчаровою Р.В.) [21].

Профілактика вживання психотропних речовин розглядається як комплекс соціальних, виховних, медичних і психологічних заходів, спрямованих на виявлення і подолання умов, що викликають вживання психотропних речовин, та усунення негативних наслідків; професор В.С. Кукушкін стверджує, що профілактика вживання різних психотропних речовин - це шлях становлення молоді як високорозвиненої моральної особистості з Він вважає це довготривалим робочим процесом, який сприяє самоствердженню та допомагає визначитись із сенсом життя.

Профілактичні заходи поділяються на дві групи. Один – це загальнодержавний захід як система заборон і обмежень, інший – захід із залученням громадськості. Наш глобальний досвід у профілактичних діях включає шість основних підходів: інформування, навчання справляння з емоціями, протидія поведінці, розвиток життєвих навичок, посередництво альтернативних видів діяльності та зміцнення здоров'я.

Корисний підхід полягає в тому, що збільшення знань про шкоду та наслідки алкоголю є достатньо ефективним фактором регуляції поведінки підлітків. Результатом такого підходу є навчання молодих поколінь про шкоду вживання психоактивних речовин, зокрема алкоголю.

У освітніх закладах інформаційний підхід має переважаючу роль, але всі програми за цим підходом відрізняються тільки тактикою проведення. Вони не вважаються повною мірою ефективними, оскільки підлітки забезпечуються частковою інформацією і можна прослідкувати тактику залякування, страх, що

не зовсім прийнятно для дітей. Тим більше вони не завжди ефективні з підлітками і молоддю, тому що у підлітків є потяг до невідомого і ризикованого; їм важко повною мірою усвідомити і передбачити негативні наслідки з позитивного часопроведення; інформація про алкоголь переважно не співпадає з досвідом підлітків, тому частіше інформаційний підхід тільки викликає зневагу і недовіру. Визначальним стає умовний поділ підлітком усією інформації на «фактичні знання» і «надмірні знання». Надмірними знаннями називається така інформація про алкоголь та життєві ситуації з застосування алкоголю, яка пробуджує інтерес до проблеми, виникає бажання пережити певні відчуття. У праці треба пам'ятати, як вважав В.О.Сухомлинський, «... виховання не шкодить...».

Тому кожна дитина не тільки має право знати, що приносить користь, а й право не знати, що приносить шкоду. Профілактичні програми, засновані на інформаційних підходах, є лише одним із рушіїв зниження вживання алкоголю серед підлітків. Більшість із цих програм не спрямовані на реальну зміну поведінки, і їхній ефект є дуже короткочасним. Навчання поводженню з емоціями спрямоване на розвиток навичок розпізнавати власні емоції та переживання та розвивати емоційну сферу. Діти, які не вміють розпізнавати свої емоції, не вміють виражати свої бажання та почуття, не навчені приймати рішення, мають низьку самооцінку та є об'єктами залежності, жорстокого поводження та інших відхилень. Тому профілактика за допомогою цього підходу спрямована саме на ці «інстинкти здоров'я»: підвищення самооцінки, визначення особистих цінностей, розвиток здатності виражати емоції, розпізнавати емоції, розвивати здатність приймати рішення та справлятися зі стресом. розвиток здібностей, погані емоції. ситуації.

Цей підхід має недоліки, оскільки він ігнорує соціальні фактори та зосереджується на індивідуальному рівні. Поведінкові підходи включають тренування навичок і навичок у ситуаціях, пов'язаних із вживанням алкоголю. Згідно з поведінковим підходом, здатність протистояти тиску є основною метою профілактики.

За даними роботи В. М. Оржеховської [15], щодо дослідження дітей, які

пробували психотропні засоби, встановлено, що перші спроби були зроблені під впливом колег і друзів, тому цей факт необхідно враховувати. не можна використовувати окремо від інших. Навчання життєвим навичкам подібне до попереднього тренінгу, але є більш комплексним, оскільки воно також включає навчання іншим соціальним навичкам.

Навчання альтернативній діяльності – це ідея, яка передбачає спеціально організовану життєдіяльність дітей і молоді, як альтернативна від існуючої. Причому це передбачає залучення не тільки до про соціальних видів діяльності, але до спеціальних дитячих колективів з виховним потенціалом. Зміцнення здоров'я підлітків як підхід профілактики передбачає вияв можливостей ведення здорового способу життя, причому на різних рівнях соціуму – це сім'я, освітній заклад, сусіди, засоби масової інформації тощо. Це забезпечує тривалий позитивний ефект профілактики. На підставі описаних підходів існують різні програми і моделі профілактики алкоголізму, а саме:

- медична модель (інформування про медико-соціальні наслідки прийому психотропних речовин).
- освітня модель (максимальне інформування дітей про вживання психотропних засобів та забезпечення свободи вибору);
- Психосоціальна модель (розвиток психологічних ресурсів, здатність робити правильний вибір, навички протистояти тиску однолітків).

Вивчаючи причини неефективності профілактики алкоголізму підлітків, це дослідження В.Е.Пеліпас, Л.Н.Рибакова, Л.Д.Мірошніченко [7] виявлено конфлікт позицій. Одні вважають основною причиною неузгодженість провідних установок різними спеціалістами, інші – неконтрольованість впливів та їх розбіжність педагогів, батьків і самих підлітків. Іншими причинами виявляються не достатній розвиток особистості під час обмеження вживання алкоголю (Crone С.С., Connors N.A., 1999), складність порівняльної характеристики профілактичних програм. Але незважаючи на це, як підкреслює Великанова Л.П., первинна профілактика повинна бути підґрунтям профілактичної роботи. У період 2002 – 2020 років спостерігається відсунення рамок тільки інформування у площині первинної профілактики і передбачається:

- інформування з опорою на формування всебічно розвиненої гармонійної особистості, [6],
- інформування поряд з психологічною роботою з сім'єю групи ризику [17],
- комплексність інформування на рівні усіх інститутів соціалізації особистості [6],
- інформування з опорою на пошук змісту життя [20]. Сучасна наукова та соціально-просвітницька література поділяє профілактику на первинну, вторинну та третинну.

Первинна профілактика - це превентивний захід, спрямований на те, щоб вплинути і змінити ставлення і переконання людини до алкоголю та запобігти подальшому залученню до вживання алкоголю. Метою первинної профілактики є не лише утримання від вживання алкоголю, а й розвиток особистісних якостей, які звільнять людину від цієї залежності в майбутньому. Найважливішими учасниками цього процесу є вихователі, вчителі, батьки та соціальні працівники, які повинні створити позитивні зв'язки між особистістю та соціальними інститутами і залучити їх до співпраці.

Вторинна профілактика спрямована на виявлення причинних факторів алкоголізму та моделювання комплексу медичних, психологічних, соціальних і педагогічних впливів і заходів для раннього втручання та подолання проблеми. Основною метою вторинної профілактики є повна відмова від вживання алкоголю та психотропних речовин, тому на цьому етапі мають бути задіяні психологи та лікарі.

Третинна профілактика спрямована на людей, які тривалий час страждають від алкогольної залежності і не уявляють життя без алкоголю. Всі заходи цієї профілактики спрямовані на запобігання зриву корекції поведінки та зміну моделі життя без алкоголю. Важливу роль у цій діяльності відіграють соціальні працівники та медичні працівники.

Тому в рамках дослідження профілактика алкоголізму розглядається як процес попередження вживання алкоголю підлітками без урахування алкогольної особистості. Крім того, описаний соціальний контекст ставить усіх сучасних підлітків у групу ризику алкоголізму. [7]

Профілактика молодіжного алкоголізму ґрунтується на науково-практичних досягненнях в усьому профілактичному процесі, але ми вважаємо профілактику молодіжного алкоголізму предметом соціальної педагогіки як науки, вбачаємо в цьому спосіб попередження девіантної поведінки молоді.

Щодо ефективності профілактичних процесів розглядаються такі позиції:

– У рамках профілактики слід формувати у молоді правильне соціальне ставлення до вживання алкоголю та традицій.

- Профілактична діяльність має бути змодельована та базуватися на врахуванні індивідуальних проявів особистості кожного підлітка.

- Профілактична діяльність має базуватися на позитивних і специфічних сторонах особистості кожної молодої людини.

Отже, соціальна установка неповнолітніх є одним із найважливіших факторів розвитку залежності. Це повний набір стимулів, потреб і напрямних векторів для індивідуальної діяльності. Формування установки важливе тим, що встановлює позитивне ставлення клієнта до цього явища, а не його негативні сторони. Тому важливою є зміна соціальних установок підлітків, що є каталізатором профілактики пияцтва. Це можливо за таких умов:

1. Розвиток мотиваційних комплексів і реконструкція ієрархії потреб на основі індивідуального прояву молоді.

2. Розвиток навичок світогляду, соціальної перспективи та рефлексії, формування здатності до соціальної відповідальності.

3. Проектування змістовного дозвілля та спілкування в групах молоді.

Профілактика вживання алкоголю та алкогольної залежності повинна апелювати до внутрішніх чинників дитини. Організація процесу профілактики повинна сприяти формуванню рефлексивної позиції в процесі суб'єктивного відображення. Суб'єкт є джерелом пізнання, активності та діяльності. Тому забезпечення суб'єктної залученості до профілактики алкоголізму означає активну участь у цьому процесі, бажання змінюватися, готовність вирішувати профілактичні завдання, виходячи з особистісної значущості кожної молодої людини. Така активність та ініціативність може розвиватися лише в контексті діяльності, через подолання проміжних етапів та вирішення особистих

проблем, тому необхідно формувати розуміння оцінки інших під час профілактичної роботи та рефлексію як самоусвідомлення.

Ефективна профілактика вживання психотропних засобів, у тому числі алкоголю, потребує вироблення системи свідомого ставлення до явища та вміння правильно оцінювати свою поведінку та поведінку оточуючих. Це основа. Дослідження та профілактика підліткового алкоголізму. М.А.Ковальчук зазначає:

«Формування рефлексивної позиції починається з вивчення потенціалу кожної дитини.» І для мети нашого дослідження це визначення базових рівнів антиалкогольного ставлення. На цьому тлі вважається, що розвиток вдумливої поведінки є однією з передумов ефективності профілактичних дій проти алкоголізму у підлітків [12].

Основними умовами ефективності профілактичної роботи передбачається:

- корекція проалкогольних установок через розвиток рефлексивної поведінки;
- формування свідомої життєвої позиції та усвідомлення ціннісного ставлення до свого здоров'я як найвищої цінності;
- визначення феномена психологічної готовності вживання алкоголю та його корекція;
- активізація суб'єктивного включення підлітка у профілактичний процес.

Допускається варіювання змісту реалізації цих умов, зважаючи на окремі можливі особливості підлітків, з застосуванням доцільних способів і форм роботи у закладі освіти. Також припускаємо видозміну операційного комплексу у окремому закладі середньої освіти, беручи до уваги окремі нюанси й особливості. Такі уточнення допустимі у межах профілактичних програм для окремої цільової групи.

Висновки до першого розділу

Однією із найактуальніших проблем сучасного суспільства є проблеми залежностей, у тому числі від алкогольних напоїв. Тривожність викликає

особливий стереотип і соціальне кліше поведінки сучасної молоді, яке створюється цифровими носіями. Алкоголь, у зв'язку із сформованими стереотипами, виконує певні функції у суспільстві, а саме:

ритуальна, комунікативна, рекреативна, адаптивно-конформна, компенсаторна, релаксуюча, ейфорійна. Фактично алкогольні напої стали необхідним ритуалом та обов'язковою умовою усіх свят, церемоній, зустрічей, часопроведення, розв'язання проблем. Але разом з цим, спостерігається зниження рівня культури при вживанні алкогольних напоїв, розширення меж ритуального вживання алкоголю до рівня зловживання, зниження вікової межі вживання, яке веде з собою як фізичні, так і психічні порушення. Одним із таких порушень вважаємо п'янство, яке призводить до хвороботворної форми – алкоголізму. Алкоголізм вивчається у медицині, у психології, але це є також соціальне явище, клініка і розуміння причин якого повною мірою не вивчена.

Проблема вживання і зловживання підлітками алкоголю характеризується такими основними тенденціями, а саме:

- збільшення кількості продажів алкогольних напоїв;
- інтенсивна підліткова алкоголізація;
- розширення асортименту алкогольних напоїв;
- тенденція омолодження вживання алкогольних напоїв;
- доступність для підлітків слабких алкогольних напоїв;
- фемінізація (все більше дівчат-підлітків вживають алкогольні напої);
- неграмотність профілактичної інформації, вузьке коло профілактичних заходів;
- зростаюча тенденція дорослих відмежуватись від профілактики підліткової алкоголізації, перекладання цієї проблеми на правоохоронні органи.

Однією із важливих умов алкоголізації підростаючого покоління вважається алкогольна соціальна установка, яка розуміється як єдність мотивуючих і стимулюючих факторів діяльності особистості. Отже, соціальна

установка є механізмом формування стійкого ставлення підлітка до алкоголю, як позитивного ставлення, так і негативного. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури в даному дослідженні визначено соціальні, психологічні та біологічні фактори, що впливають на алкоголізм у дітей. У рамках дослідження виділено мікросоціальні фактори, що формують позитивне ставлення до алкоголю (сімейні стосунки, особливості вихідної молодіжної групи, освітнє середовище тощо). Знання цих факторів є важливим при плануванні профілактичних заходів з молоддю.

РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПРОФІЛАКТИКИ АЛКОГОЛІЗМУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ ТА ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВЖИВАННЯ ЛЕГКИХ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ

2.1. Закордонний досвід профілактики підліткового алкоголізму

Проблема підліткового алкоголізму актуальна у багатьох країнах світу, у тому числі Швеція, США, Англія, Німеччина, Польща, Росія. Усі ці країни профілактику цього негативного явища спрямовують на формування навичок соціальної компетентності, допомогу клієнту розв'язувати індивідуальні вікові і соціальні завдання. [4]

У Швеції проблеми залежностей неповнолітніх порушуються на державному рівні, створюються тимчасові об'єднання із членів зацікавлених організацій, але основна робота спрямована на соціальних працівників територіального рівня. Ця робота спрямована на осіб та їх сім'ї, які зловживають алкоголем. При наркологічних службах територіального рівня функціонують:

- А-клініки (амбулаторні за особистим бажанням);
- лікарні-інтернати, гуртожитки для неповнолітніх;
- диспансери;
- групи АА (групи анонімних алкоголіків).

Персонал клініки – це соціальні працівники та лікарі, які надають консультації один на один, групову роботу, відвідування сім'ї та медикаментозну підтримку. Лікарні-інтернати призначені для одужання та повернення до здорового способу життя, а пацієнти вимушено проходять лікування. Ми проводимо амбулаторне лікування тих, кого не влаштовує амбулаторне лікування. Їх приймають у повній відстороненості від їх нормальної життєдіяльності та соціального середовища. Основними напрямками роботи соціальних працівників для клієнтів є:

- обслуговування;

- співпрацювати з родиною, родичами та колегами в реабілітаційній та корекційній роботі;
- медична допомога;
- соціальна підтримка з більшою соціальною підтримкою.

Профілактичні заходи у США спрямовані на соціальне пристосування до навколишнього середовища з розв'язанням індивідуальних проблем свого розвитку, усвідомленням особистісних позитивних якостей і формуванням здорового способу життя. Відомими профілактичними програмами цієї країни є програма «Модель з використанням місцевого лідера», програма формування життєво важливих навичок. У Великобританії профілактична робота з підліткового алкоголізму базується на моделі М.Бекера з врахуванням особливостей кожного приймати для себе рішення («7 стадій успішного вибору»). Цікавою, є програма з подолання існуючого романтизму підлітків до алкоголю, називається програма «FDOLESCENT ALCOHOL PREVENTION TRIAL». Ця програма розрахована на учнів 5 – 7 класів з такими двома стратегічними лініями. Перше — формування стійкості (здатність відмовитися від пропозиції випити за будь-яких обставин), а друге — стратегії корекції та виправлення неправильних уявлень про алкоголь та зловживання ним. [1]

У німецьких закладах освіти профілактична робота від залежностей здійснюється з опорою на формування захисних факторів особистості, це розвиток почуття гумору, внутрішній самоконтроль, цілеспрямованість, розвиток поваги до норм сім'ї, школи і суспільства, формування позитивізму до навколишнього середовища.

У Польщі профілактика алкоголізму ведеться у ігровій формі за програмою Яцека Моравські «Дякую, ні!», у якій пропагандистські заходи змінились на дію і співчуття. Первинна профілактика впроваджується ще у молодшій школі закладів освіти за принципом системності.

Здійснивши вивчення та аналіз досвіду зарубіжних країн, очевидним є висновок про те, що профілактика алкоголізму підлітків змінила вектор з позиції залякування та інформування на точку подолання схильності до зловживань психотропними речовинами та розвиток соціальної

пристосованості та вольових зусиль, формування умінь долати стресу та захисних механізмів особистості. Не зайвим, як довів досвід, удосконалювати матеріально-технічну базу, підвищувати матеріальний рівень населення, обмежувати дії з алкоголем.

В Україні здійснюється політика формування здорового способу життя населення, і особливо молоді, на державному, регіональному та місцевому рівнях за підтримки відповідних міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. МОН України розширює практику застосування в навчальних закладах різних методів роботи з профілактики інфекції та забезпечення вивчення у середніх загальноосвітніх навчальних закладах питань, пов'язаних з підготовкою молоді до шлюбу та відповідального батьківства, збереження репродуктивного здоров'я, дотримання гендерної рівності, впроваджує інтегрований предмет "Основи здоров'я", який має на меті формування навичок здорового способу життя учнівської молоді на основі навчання життєвим навичкам.

Водночас Україна не має цільової антиалкогольної та антинаркотичної програми, відчуває значний дефіцит фінансування, ігнорує сучасні підходи, які вже є ефективними, внаслідок чого найбільш витратна та часто застаріла продовжує зосереджуватися на профілактичній діяльності. Його ефективність і висока економічність доведені в багатьох країнах світу.

За словами А. Вієвського та К. Лепеги, з метою покращення профілактичних заходів щодо вживання алкоголю країни заохочують:

- Розповсюджувати інформацію за допомогою просвітницької роботи та засобів масової інформації про шкоду, яку алкоголь може завдати здоров'ю та життю окремих осіб, сімей, громад і громад, а також суспільства в цілому.

- Проводити кампанії в засобах масової інформації для посилення громадської підтримки існуючої або нової політики, спрямованої на зменшення шкоди, яку може завдати вживання алкоголю.

- Компетентнісна освіта в рамках інтегрованої комплексної антиалкогольної просвітницької програми, яка базується на принципах створення безпечного та здорового середовища та використовує затвердені

державою форми і методи проведення цієї діяльності, надати всій молоді можливість отримати ;

- Забезпечити інтеграцію антиалкогольної освіти (починаючи з дошкільного закладу) у навчальні плани дитячих садків і шкіл разом із відповідними програмами навчання батьків.

2.2. Профілактика вживання підлітками легких алкогольних напоїв методом тренінгових технологій в соціальній роботі

Інтерактивні форми є різновидом активного способу спілкування з молоддю, але водночас вони виділяються як самостійні форми практики, оскільки вимагають високого ступеня професійної підготовки працівників та відповідальності за результати. Про впровадження цих форм у діяльність соціальних педагогів. Головною проблемою для їх застосування є рівень професійної та загальної інформаційної культури.

Оскільки темою роботи є профілактика вживання алкоголю молоддю за допомогою інтерактивних технологій, то розглянемо більш конкретно таку форму роботи як тренінг.

Навчання є найбільш динамічною формою взаємодії з дітьми та молоддю. Дієвість, конфіденційність, внутрішня відкритість, психологічна атмосфера, індивідуальна та групова рефлексія тощо. Цей тренінг захопить усіх присутніх і заінтригує тих, хто ще не був.

Також є багато питань, які мають вирішити тренери. Це включає в себе навчання психотерапії, навчання самопізнання, пошук сенсу життя, розвиток творчих навичок і вирішення проблем спілкування. В роботі більш детально зупинимось на тренінгових заняттях по профілактиці вживання спиртного підлітками.

Тому реалізація тренінгу з профілактики алкоголізму серед молоді передбачає постановку цілей, визначення викликів, визначення змісту ключових кроків, вибір відповідних форматів, методів та інструментів для роботи. Форми і методи профілактики відрізняються за формою когнітивної,

емоційної та поведінкової складових поведінки підлітків, тому одноразове застосування не дає хороших результатів.

Профілактика алкоголізму серед молоді буде ефективною лише за умови систематичного та комплексного використання різноманітних форм, методів і засобів у поєднанні зі створенням умов для повноцінної життєдіяльності та самореалізації молоді. [6; 10; 14; 19,21].

Щоб тренінг був ефективним і успішним, необхідно заздалегідь підготувати проєкт заняття, в якому чітко прописано:

Теми, сценарії занять, розгорнуті плани бесід, лекційні матеріали, перелік прикладів і ситуацій, які можна використати на заняттях, зміст практичної частини, роздатковий матеріал, як проводити заняття, як використовувати візуалізацію.

Успішне навчання залежить від дотримання принципів чесності та відкритості. Найголовніше у навчанні – бути відкритим. Ще один важливий принцип – конфіденційність усіх справ. Без цього неможливо створити атмосферу психологічної безпеки та саморозкриття. Деталі події не будуть оголошені поза межами місця проведення. Учасники не бояться публічного оприлюднення змісту своїх повідомлень [3; 17; 20].

Розробка тренінгових курсів для запобігання вживанню алкоголю серед молоді особливо корисна в часи соціального розвитку. Це пояснюється тим, що з кожним днем все більше молодих людей починає вживати алкоголь.

Ефективним засобом ранньої профілактики вживання алкоголю у підлітків є регулярний курс навчання. Тому при розробці тренінгів відбираються найоптимальніші та найцікавіші повідомлення, вправи та прийоми, доступні та прості у використанні підліткам.

Тренінгове заняття складається зі вступної частини - привітання та обґрунтування теми (не більше 5 хвилин), основної частини - вступне слово, правила роботи в групі (5 хвилин), вправа "Знайомство" (5 хвилин), вправа на привітання "Закрийте очі та потисніть руки" (5 хвилин), інформаційне повідомлення "Шкода алкоголю (2 хвилини), гра "Хто найобережніший" (5 хвилин), робота в групах "Шкода алкоголю" (5 хвилин), вправа "Міфи та факти

про алкоголь" (8 хвилин), гра-розминка "Австралійський дощ" (4-5 хвилин), вправа "Обговорення ситуації" (5 хвилин), гра "Ти мені подобаєшся" (5 хвилин), гра "Мені подобається в тобі..." (5 хвилин), вправа "Сила відмови" (5 хвилин), вправа "За і проти" (5 хвилин) та заключна частина, яка не повинна виходити за рамки уроку (5 хвилин). Цей урок має на меті донести знання про негативні наслідки вживання легких алкогольних напоїв у молодіжному середовищі у найдоступніший спосіб.

Ефективність навчального курсу значною мірою залежить від того, наскільки ретельна та продумана його підготовка та спосіб проведення. У зв'язку з цим доцільно всі теми, які обговорюються з дітьми, виносити на загальні збори та дискусії за участю медичного працівника, соціальних працівників, психологів тощо.

Важливим етапом підготовки до навчання є вмiла оцiнка (за допомогою бесiд, анкет, тестiв тощо) способу життя юного користувача, його стосункiв з оточуючими людьми, стосункiв з колегами (сiмейне життя, соцiальнi установкi тощо). полягає в тому, щоб оцiнити мати моральнi та духовнi цiнностi) [3; 16; 18].

Тренiнг суттєво вiдрiзняється вiд традицiйних форм роботи з дiтьми та пiдлiтками, оскiльки зорiєнтований перш за все на запитання та пошук. На вiдмiну вiд традицiйних, тренiнговi форми мають на метi використання всього потенцiалу людини: її компетентностi(соцiальної, емоцiйної та iнтелектуальної), самостiйностi, здатностi до прийняття рiшень, взаємодiї тощо. Важливо розумiти, що тренiнг – це водночас цiкавий процес пiзнання себе та iнших, спiлкування, ефективна форма опанування знань, iнструмент для формування умiнь та навичок, форма розширення досвiду.

На сьогоднiшнiй день розроблено рiзноманiтнi конкретнi вправи, методи, процедури та методики навчання, якi ефективно використовуються в груповiй роботi.

2.3. Розробка тренінгового заняття «Профілактика вживання легких алкогольних напоїв в підлітковому середовищі»

Мета: провести роз'яснювальну роботу серед молоді щодо проблем вживання алкогольних напоїв, шкоди алкоголю та попередження вживання слабоалкогольних напоїв. Розглянемо особливості підліткового віку та з'ясуємо найпоширеніші причини вживання алкоголю серед молоді.

Тренінгове заняття розраховане на учнівську молодь віком 14-16 років.

Тривалість тренінгового заняття - 45 хвилин.

Вступна промова (2 хв.)

Цього разу ми розповімо вам про шкоду вживання алкогольних напоїв.

Ви отримаєте знання про вплив алкоголю на здоров'я людини. Як захистити себе та своїх близьких від зловживання алкоголем.

Знання про алкоголь та його вплив на організм людини можуть допомогти уникнути небезпеки. Кожен із вас зможе зрозуміти наслідки ризикованої поведінки, а також те, як цей ризик можна пом'якшити (зменшити чи взагалі уникнути). Кожен може приймати власні рішення після отримання інформації.

Правила групи (3 хв.)

- 1) Правило руки: є питання піднімаємо руку
- 2) Говорити від свого імені: кожен говорить сам за себе
- 3) Тут і тепер: говоримо, запитуємо все що цікавить по темі, аналізуємо, дискутуємо
- 4) Три НЕ: не бурчати під ніс, не шепотіти на вухо, не говорити одночасно.
- 5) Активність: участь в роботі і обговореннях.
- 6) Конфіденційність: Все що сказано і почуто особистого від учасників тренінгу, залишається тут і за двері не виходить
- 7) Щирість і відкритість: не лицемірити і не брехати, бути самим собою, отримати та надати чесний зворотний зв'язок.
- 8) Кожна думка має право на існування: обговорювати і критикувати висловлювання, думки, а не особистість.

Вправа «Знайомство» (5 хв.)

Мета: підготувати учасників до роботи, створити комфортну атмосферу, гарний настрій, сприяти згуртованості групи.

Хід вправи: Учасники сідають у коло. Тренер знайомить їх із символічним учасником групи - будь-якою м'якою іграшкою. Кожен учасник передає іграшку по колу, називаючи своє ім'я та вітаючись із групою.

Вправа - привітання "Закрийте очі та потисніть руки" (5 хв.)

Мета: Комунікативна гра, розвиток уваги, інтеграція групи, створення позитивної атмосфери.

Хід вправи: Робота в парах. Учасники тиснуть руки один одному і застигають в такій позі. Після цього, кожен з учасників робить кілька кроків назад, а потім, не відкриваючи очей, повертається до партнера, пробує знову з'єднати руки в рукостисканні.

Інформаційне повідомлення « Шкідливість алкоголю » (2 хв.)

Вживання слабоалкогольних напоїв небезпечно не стільки їх біохімічним впливом на організм людини, скільки формуванням алкогольного стилю поведінки, що нагадує поведінку алкоголіків. Проблеми вживання алкоголю серед молоді сьогодні є дуже актуальною темою, яка турбує батьків, вчителів і суспільство в цілому.

Перша спроба вживання алкоголю зазвичай відбувається в ранньому підлітковому віці (близько 12 років). У цей час особистість дитини ще не до кінця сформована і не до кінця усвідомлені ризики, пов'язані з вживанням алкогольних напоїв. Навіть багато дорослих помилково вважають, що невеликі дози алкоголю можуть позитивно впливати на дітей. Тиск з боку реклами, засобів масової інформації та усталених традицій вживання алкоголю може призвести до того, що молоді люди мають неправильні уявлення про алкоголь. Звичайні заборони на вживання алкоголю недостатньо ефективні. Зрештою, ваша дитина може захотіти спробувати алкоголь деінде. [5]

Причини першої спроби спиртного різноманітні:

- бажання потрапити до певного кола однолітків, де споживання спиртного є звичайним явищем;
- бажання здаватися дорослішим;

- переконаність у тому, що це «модно і круто»;
- з метою розслабитися, позбутись відчуття сором'язливості;
- з метою розвеселитися;
- задля спілкування;
- через тиск оточення та ін..

Основна небезпека незрілих спроб першого вживання алкоголю полягає в тому, що підлітки, біологічно схильні до алкоголізму, не встигають відчуття тягу до алкоголю і зрозуміти, що з ними сталося, і практично відразу стають алкоголіками.

З чим асоціюється слово «АЛКОГОЛЬ»?

Робота в групах "Шкідливі наслідки споживання спиртного" (5 хв.)

Учасникам тренінгу пропонується поділитися на 3 групи. Дається завдання для кожної групи щодо обговорення наслідків сп'яніння:

1-а група: фізичні;

2-а група: психологічні; 3-я група: соціальні.

Після обговорення в групах представник кожної з них доповідає аудиторії про результати та відповідає на запитання учасників тренінгу з інших груп.

Вправа «Міфи і факти про алкоголь» (8 хв.)

Мета: учні повинні розрізнити міфи і факти про алкоголь, знати, які проблеми пов'язані з алкоголем.

Хід вправи: Що ж ви знаєте про спиртні напої?

Дуже багато підлітків помиляються в деяких питаннях, щодо вживання спиртних напоїв, а людина, яка мало знає про шкідливість алкоголю, може зробити фатальну помилку.

Я підготувала для вас декілька стверджень, і давайте зараз ми з вами визначимо де міфи про алкоголь, а де факти.

Міфи та факти про алкоголь

- Алкоголь перетравлюється організмом так само, як і їжа.

(Міф) Насправді: алкоголь всмоктується набагато швидше, ніж їжа.

• Пиво і слабоалкогольні напої (такі як джин - тонік) не шкідливі для організму. *(Міф)* Насправді: Вони призводять до звикання, погано впливають на серце і печінку.

• Ліки від кашлю містять алкоголь. *(Факт)*

• Холодний душ може допомогти п'яній людині швидше протверезіти. *(Міф)* Насправді: Холодний душ робить п'яного тільки мокрим і холодним.

• Банка пива 350 мл містить стільки ж алкоголю, як і 180 мл вина або 45 мл горілки. *(Факт)*

• Випивши забагато алкоголю, можна померти. *(Факт)*: Людина може померти від одноразового передозування алкоголем..

• Те, як алкоголь вплине на людину, не залежить від статі. *(Міф)* Насправді: Вміст алкоголю у крові жінки, яка випила одну склянку, буде вищим, ніж у крові чоловіка, який теж: випив одну склянку, навіть якщо у них однакова вага. Після більшої кількості склянок різниця стає ще помітнішою.

• У невеликих дозах алкоголь зменшує напруження і знімає комплекси. *(Факт)*

• У невеликих дозах алкоголь послаблює концентрацію та сповільнює реакції. *(Факт)*

• Тривале зловживання алкоголем призводить до деградації особистості. *(Факт)*

• Якісні алкогольні напої не завдають шкоди організму. *(Міф)* Насправді: Будь-який алкоголь шкідливий. Продукт його розпаду - оцтовий альдегід завдає руйнівної шкоди організму.

• Вживання алкоголю вагітною жінкою перешкоджає нормальному розвитку мозку ненародженої дитини. *(Факт: Ушкодження мозку дитини - це лише один з можливих ризиків, які бере на себе вагітна жінка, коли п'є алкогольний напій. Серед дефектів, викликаних вживанням алкоголю, є негативні зміни розвитку обличчя.)*

• Алкоголь, що міститься в технічному спирті, такий самий, як і в алкогольних напоях. *(Міф)* Насправді: Технічний спирт є небезпечною отрутою, і його ніколи не можна вживати.

• Печінка є органом людського тіла, який відповідає за перероблення алкоголю. (*Факт*)

Після повідомлення, тренер роздає пам'ятки кожному учасникові тренінгового заняття.

«Я так думаю» виконується разом з вправою на командо утворення (10 хв.)

Підлітки розраховуються на «Літо» та «Зиму». Учні «Літо» займають позицію «Згодний», «Зима» займає позицію «Незгодний».

Мета: формувати громадянську компетентність у справах проведення дебатів, вміння аргументувати та контраргументувати.

Розміщені таблички в різних кутах кімнати: «ЗГОДНИЙ» та «НЕ ЗГОДНИЙ».

Запропоновано декілька тверджень, що можуть вважатись правильними чи ні. Учні обдумують їх та шукають аргументи або контраргументи з приводу кожного.

Твердження:

- П'яна жінка заслуговує тільки на громадський осуд.
- Алкоголь не для підлітків.
- Реклама алкоголю шкідлива.
- Суворе покарання зменшить кількість випадків правопорушень, злочинів та нещасних випадків на дорозі, на підприємствах та у побуті, пов'язаних з алкогольним сп'янінням.

Після зайняття позиції та обдумування учасники мають навести аргументи на користь вибраного твердження.

Вправа «Обговорення ситуації» (5хв.).

Мета: закріпити знання про сприятливість до алкоголю (толерантність до алкоголю).

Хід проведення: Групу поділяють на 2 підгрупи. Кожній підгрупі дають картку з ідентичною ситуацією і пропонують її обговорити. Після обговорення, представники кожної групи пропонують учасникам заняття відповіді на запитання, що були напрацьовані в підгрупі.

Ситуація

Дві подруги, Анастасія і Марина, уперше потрапили на «дорослу» вечірку, де ніхто не збирався говорити, що спиртне їм ще рано споживати, де взагалі нікому було підказати, як їм поводитись. Як і всі, подруги випили по чарочці коньяку, і їм відразу стало весело. Після другої чарки Анастасія в захваті хихикала, танцювала до упаду, і все навколо кружляло разом з нею. Третю чарку вона випила деяким зусиллям, але відмовитись вважала за незручність, оскільки тост був «За прекрасних панянок!». Після цього Анастасія стає поводитися зовсім нерозумно: заговарала з хлопцями, втручалася в чужі розмови, приставала до всіх з обіймами та поцілунками. Марина, навпаки, трималася прекрасно, хоч і пила нарівні з Анастасія. Вона робила знаки, намагаючись зупинити Настю, повернути її поведінку в рамки пристойності.

Незважаючи на відчайдушний настрій, четверту чарку Анастасія пити побоювалася, але, подивившись на Марину, яка зробила це зовсім спокійно, вирішила не відставати. Незабаром язик у неї почав заплітатися, руки-ноги не слухалися, почувалась погано взагалі вже нічого не розуміла. П'ятий тост підняли за батьків. «Пити до дна! - кричали з усіх боків. — Батьки - це святе!». І цього разу, зробивши над собою зусилля, Анастасія з відразою випила. Добре, що поруч сиділа Марина, яка довела подругу до туалету, інакше її знудило б прямо за столом. Якби не Марина, Настя взагалі б додому не добралася. Вона йшла, плентаючись, не розуміючи, в який бік іти, часто сідала на землю і бурмотіла, що спатиме тут. Марина ледве довела її і «передала» з рук у руки батькам. Батьки Анастасії жажнулися. Промучившись із дочкою всю ніч, вони довго ляляли її та все ставили у приклад Марину, яка поводитася пристойно, а не напилася до напівсмерті.

«Дивно, — думала Анастасія, — адже ми ж з Мариною пили однаково; чому вона сп'яніла менше за мене?». Дайте відповіді на запитання:

1. Хто з дівчат біологічно схильний до алкоголізму?
2. Як варто поводитися стосовно алкоголю Марині?
3. Як варто поводитися стосовно алкоголю Анастасії?
4. Чи правильну позицію зайняли батьки Анастасії?
5. Які симптоми алкогольного отруєння спостерігалися в Анастасії?

Гра «Мені подобається в тобі...» (5 хв.)

Мета: сформувати емоційно сприятливий клімат у групі.

Хід гри: Учасники сідають у коло, тренер пропонує послідовно один за одним, обмінятися думками про сусіда.

Вправа «Вміння сказати - ні» (5 хв.)

Матеріали: плакат із зображенням підлітків та фразами, які можна почути в товаристві підлітків стосовно відмови від уживання спиртного, аркуші паперу, ручки, фліп-чарт, фломастери.

Хід вправи: до стіни прикріплюється плакат.

Серед учасників формуються 6 груп і кожній пропонується одна із 6 фраз. Учасники мають обговорити у своїх групах, що може підліток відповісти, коли не бажає пити. Кожна можлива відповідь-відмова пишеться на окремому маленькому аркуші, який потім прикріплюється на плакат.

На чистому аркуші паперу кожна з груп пише "свою" фразу великими літерами і приклеює на цей же аркуш свої варіанти відповідей-відмов. Усі аркуші кріпляться на стіну біля плакату. Кожна група зачитує свої відповіді-відмови і обговорює з усіма учасниками. Ті відповіді-відмови, які учасники вважають вдалими, наклеюють на плакат. Аналізують, що вийшло, підсумовують, які альтернативи можна запропонувати дітям, щоб відмовитись від споживання спиртного у товаристві.

Вправа «Плюси та мінуси» (5 хв.)

Матеріали: аркуші паперу, ручки, дошка (фліп-чарт), фломастери.

Хід вправи: учасники діляться на пари. Їм пропонується на аркуші паперу написати "плюси" та "мінуси" у споживанні алкоголю. Після цього кожна пара зачитує свої варіанти, а тренер фіксує це на дошці. Підводяться підсумки.

Підведення підсумків (5 хв.)

У людей, які вживають алкогольні напої, може розвинутиися таке захворювання, як алкоголізм. Він руйнує життєві плани, пригнічує і приносить багато проблем. Щоб цього не сталося, потрібно пам'ятати, що ваше здоров'я і доля у ваших руках.

Зазначимо, що вплив алкоголю на здоров'я людини залежить від ваги та зросту людини. Чим легша вага і менше тіло, тим швидше вона нап'ється. Це залежить від статі людини, оскільки жінки п'яніють швидше і більше, ніж чоловіки з однакової кількості алкоголю. Також від інтервалу прийому алкогольних напоїв. Завдяки силі та специфіці метеоризму він найбільш п'янить «натщесерце», подібно до алкогольних напоїв. Алкоголь не можна запивати водою з газом, оскільки газовані напої швидше сп'яніють.

Тому соціально-просвітницька профілактика вживання легких алкогольних напоїв серед молоді передбачає створення індивідуальних моделей поведінки щодо здорового способу життя кожної особистості. Під час навчання соціальні педагоги привертають увагу молоді до цієї проблеми, надають переконливу інформацію про ступінь ризику, сприяють розвитку навичок і здібностей діяти відповідально, соціально та психологічно, створюють комфортне та безпечне середовище.

Висновки до другого розділу

Соціальна робота з молоддю є одним із основних напрямків соціальної роботи в Україні. Основною метою соціальної роботи з молоддю є створення умов для позитивної соціалізації особистості, що сприяє соціальній адаптації та самореалізації молодого покоління на благо особистості та всього суспільства. Соціальна робота передбачає взаємодію двох основних аспектів. Соціальна допомога. Діяльність соціальних установ спрямована на надання різних видів допомоги різним категоріям молоді та розкриття їх творчого потенціалу. Унікальність молоді як окремої демографічної групи визначає технології, з яких складається система соціальної роботи з молоддю. До них належать дослідження, профілактика, прогноз, планування, реабілітація, адаптація, корекція, лікування та консультування.

Профілактика – здійснення соціально-економічних заходів, у тому числі попередження поширення захворювань, виникнення девіантної поведінки, негативних явищ і процесів, що негативно впливають на фізичне та психічне здоров'я молоді, обмеження соціальних прав молоді. . освіта, обізнаність.

Найважливішою складовою всіх профілактичних заходів є формування у молоді установок на громадську активність та здоровий спосіб життя.

Тренінги є найбільш динамічною формою взаємодії з дітьми та молоддю. Дієвість, конфіденційність, внутрішня відкритість, психологічна атмосфера, індивідуальна та групова рефлексія тощо. Цей тренінг захопить усіх присутніх і заінтригує тих, хто ще не був.

ВИСНОВКИ

Отже, вживання алкогольних напоїв, неповнолітніми та підлітками є неприпустимим явищем і обґрунтовується в науковій літературі як важлива соціально-виховна проблема. Звичайно, це питання описано в джерелах різних наукових напрямків, і в медицині, зокрема, відзначається особлива тяжкість отруєння від одноразового прийому міцного напою.

1. Проаналізувавши наукову літературу, можна зробити висновок, що алкоголізм – це зловживання алкогольними напоями з різними рівнями, моделями та симптомами, які можуть існувати. У процесі виникнення алкоголізму визначальними стають соціально-психологічні фактори, які характеризуються суперечливістю. Тому що з однієї точки зору традиція вживання алкоголю культивується в суспільстві і впливає на психіку підростаючого покоління; існує точка зору, що її слід засуджувати, оскільки вона призводить до зміни ієрархічної структури суспільства та призводить до дезадаптації суспільства. Для хворих на алкоголізм потреба зосереджена на задоволенні первинної потреби в спиртному, а всі інші потреби відносяться до вторинного планування.

В результаті теоретичного аналізу та експериментальної роботи доведено досягнення мети, вирішення поставленої задачі та отримано наступні висновки та узагальнення.

Сучасний стан суспільного життя в Україні визначається як загальними характеристиками великих міст, так і специфікою, зумовленою наявністю молодіжного середовища. Недостатньо уваги приділяється боротьбі з негативними звичками, особливо підлітковим вживанням алкоголю. На жаль, вікова категорія дітей, які вживають алкоголь, стає все молодшою. Проблема алкоголізму серед молоді з кожним роком стає все більш серйозною. Все більше і більше неповнолітніх залучаються до цих практик зі школи. Такі шкідливі звички, як пияцтво, поширені серед сучасних підлітків.

2. Отже, вирішуючи завдання наукової роботи з'ясувалося, що причинами вживання підлітками легких алкогольних напоїв можна назвати наступні: неблагополуччя сім'ї; позитивна реклама в засобах масової інформації; незайнятість вільного часу; відсутність знань про наслідки вживання спиртних напоїв; відхід від проблем; психологічні особливості особистості; самоствердження; бажання потрапити до певного кола однолітків, де споживання спиртного є звичайним явищем; бажання здаватися дорослішим; переконаність у тому, що це «модно і круто»; з метою розслабитися, позбутись відчуття сором'язливості; з метою розвеселитися; задля спілкування; через тиск оточення; задля солідарності з компанією; для «анестезії» від образи, горя або фізичного болю.

Дивлячись на вподобання респондентів, молодь (особливо хлопці) найчастіше обирає дешеві безалкогольні напої в пляшках об'ємом 500 мл з розрекламованим марковим етикеткою, хоча зміст не має значення.

3. У цьому дослідженні спостерігається закономірність того, що тренінги є ефективним засобом ранньої профілактики вживання легких алкогольних напоїв у підлітків. Також було розроблено тренінгове заняття «Профілактика вживання легких алкогольних напоїв в підлітковому середовищі», що в майбутньому дасть нам можливість досліджувати та сприяти попередженню негативних явищ у молодіжному середовищі.

Ефективність профілактичної роботи залежить від дотримання її основних принципів.

Забезпечення підліткам права на вільний вибір власної поведінки, обмеження рівними правами інших, і відкидання спроб маніпулювати іншими. Гуманний характер профілактики. Добровільна участь у профілактичних заходах. Профілактична безпека для дітей та молоді. Дотримуйтесь заходів профілактики відповідно до віку та індивідуальних особливостей. Переконливий характер профілактики.

Отже профілактика вживання підлітками легких алкогольних напоїв повинна здійснюватися планомірно та систематично різними формами, методами та засобами в поєднанні з діяльністю, спрямованою на створення

умов для їх повноцінної життєдіяльності та самореалізації. Ефективна лише при комплексному застосуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алкоголь та українці: традиція чи загроза? [Електронний ресурс] / BBC Ukrainian. Com. – 2004. – 24 серп. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/forum/story/2004/08/printable/040824_interactive_alcohol.shtml.
2. Антонюк В. З. Суть і характеристика девіантної поведінки особистості. Педагогічний пошук: наук.-метод. вісн. Упр. освіти і науки Волин. облдержадмін., Волин. ін-т післядиплом. пед. освіти. Луцьк, 2011. Вип. 2, С. 7–15.
3. Афанасьєва В. В. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків у навчальному процесі. В. В. Афанасьєва. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2009. № 1, С. 47–52.
4. Балакірєва О.М. Динаміка поширення тютюнопаління, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 1995, 1999, 2003 роки / О.М.Балакірєва, О.О.Яременко, О.Р.Артюх та ін. – К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003.—174 С.
5. Бевз Г.М. Технологія проведення тренінгів з формування здорового способу життя молоді / Г.М.Бевз, О.П.Главник. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2005. – Кн. 1.—176 С.
6. Бакалюк, О. Молодь і психоактивні речовини: фактори ризику і захисту. О. Бакалюк, Н. Олійник. Психологія і суспільство. 2011. № 3, С. 70–95.
7. Болтівець С.І. Соціально-педагогічні причини поширення пияцтва серед молоді // Практична психологія та соціальна робота / С.І. Болтівець, Н. А.Фоліменко. – 2004. – №10. – С.4-6.
8. Болотова В. О., Ляшенко Н. О. Споживання підлітками слабоалкогольних напоїв: соціологічне дослідження // Право і Безпека. 2012. № 4. С. 313–318
9. Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин – «ESPAD» [Електронний ресурс] /

Український інститутом соціологічних досліджень імені Олександра Яременка.
– Режим доступу: <http://www.uisr.org.ua/espad>.

10. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навчальний посібник для ВНЗ / Л.М Завацька. – К. : Видавництво Дім «Слово», 2008. – 240 С.

11. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження споживання і продажу пива та слабоалкогольних напоїв» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.raga.gov.ua.

12. Закон України «Про обмеження споживання і продажу пива та слабоалкогольних напоїв: основні положення, ключові новації і порядок застосування» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.raga.gov.ua.

13. Закон України «Про обмеження вживання алкогольних напоїв у громадських місцях» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.raga.gov.ua.

14. Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді України. Буклет № 5: Куріння, алкоголь та наркотики. К. : ДУ «Український інститут соціальних досліджень МОЗ України», 2007. 12 С.

15. Когут С. Девіантна поведінка дітей та молоді: проблеми й шляхи подолання. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів. 2008. Вип. 24. С. 190–197.

16. Комплексна програма з профілактики наркотичних та алкогольних проблем, зорієнтована на учнів 1-11 класів, їх батьків та персонал загальноосвітніх закладів I – III ступенів навчання. Вієвський А. М., Лепеха К. І., Балакірєва О.М., Дивак В.В., Дмитришина Н.А., Жданова М.П., Олійник І.М., Панок В.Г., Сидяк С.В. К. 2014. 38С.

17. Максимова Н.Ю. Соціально-психологічні аспекти профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді / Н.Ю.Максимова, С.В.Толстоухова. – К., 2000. – 200 С.

18. Методичні рекомендації та матеріали для практичного використання у профілактичній роботі з учнівською молоддю // Позакласний час. – 2000. – № 3. – С. 2-7.

19. Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання : зб. наук. публ. Укр. НДІ проблем молоді. – К., 1996.—Вип.5. – 127 С.
20. Профілактика вживання психоактивних речовин. Матеріали для проведення освітньо-профілактичної роботи. Частина II. / за заг. ред. К.С.Шендеровського, І.Я.Ткач. – К. : КМЦСССДМ, 2005. – 224 С.
21. Профілактика вживання наркотиків серед учнівської і студентської молоді : методичний посібник / Журавель Т. В., Самусь В. В., Сергеева К. В. та ін.; за ред. Т. В. Журавель. Київ : ФОП Буря О. Д., 2014. 96 С.
22. Радченко М.І., Прожога І.В., Специфіка контрольної-оцінювальної діяльності при підготовці майбутніх соціальних працівників. Вісник Національного авіаційного університету. Педагогіка. Психологія. Зб.наук.праць. К.: НАУ, 2021. №19. С.88-97.
23. Стойко О.О. Сучасні технології формування здорового способу життя серед молоді / О.О. Стойко // Вісник соціальної гігієни та організації охорони 16.
24. Сучасні проблеми формування здоров'я студентської молоді /В. Г. Гінзбург, Т. М. Полішко, В. О. Татаровський та ін. // Запорозький медичний журнал. 2011. Т. 13, № 4. С. 11–15.
25. Сучасні та прогностичні тенденції смертності населення України : монографія / Г. О. Слабкий, О. М. Орда, Л. А. Чепелевська, О. В. Любінець. К. : Медінформ, 2010. 180 С.
26. Стан та чинники здоров'я українських підлітків за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» («Health behaviour school-aged children» – HBSC) / ЮНІСЕФ, Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка. Київ : К.І.С., 2011. 172С.
27. Табачников С. І., Вієвський А. М., Жданова М. П. Клінічні особливості та провідні чинники вживання психоактивних речовин у дітей та підлітків у світлі розробки комплексної багаторівневої системи його медико-соціальної кореляції та профілактики // Український журнал клінічної та лабораторної медицини. 2012. Т. 7, № 1. С. 4–11

28. Управлінські обмеження як індикатор здатності і готовності керівників закладів охорони здоров'я до реформи системи охорони здоров'я /В. М. Лехан, Л. В. Крячкова, Г. С. Канюка, О. В. Романова // Економіка і право охорони здоров'я. 2015. № 1. С. 81–87.

29. Чоп'як В. В., Зубченко С. О. Ризик розвитку патологічних станів у студентської молоді під впливом тютюнопаління // Український медичний часопис. 2011. № 1. С. 90–94.

30. Шафранський В. В., Дудник С. В. Психічне здоров'я населення України: стан, проблеми та шляхи вирішення // Україна. Здоров'я нації. 2016. № 3. С. 12–18.

31. Ягодинський В.М. Учням про шкідливість нікотину та алкоголю / В.М.Ягодинський. – К., 1986. – 105С.

32. Яременко О.О. Тютюн, алкоголь, наркотики в молодіжному середовищі: вживання, залежність, ефективна профілактика / О.О.Яременко, О.М.Балакірева, О.О.Стойко та ін. – К. : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, Український ін-т соціальних досліджень, 2005.—Кн. 7. – 196С.